

Praksisfortellinger - samisk

Praksisfortellingene er laget for å støtte barnehagene i arbeidet med innholdet i rammeplanen for barnehage. Fortellingene har refleksjonsspørsmål personalet kan bruke for videre diskusjon.

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 19.04.2021

Praksisfortelling: En tid for å undre seg

Barnehagen skal blant annet legge til rette for at barna kan få et mangfold av naturopplevelser og oppleve naturen som arena for lek og læring. Personalet skal gi barna tid og anledning til å stille spørsmål, reflektere og lage egne forklaringer på problemstillinger, og til å delta i samtaler om det de har erfart og opplevd. Personalet skal synliggjøre naturfenomener og reflektere sammen med barna om sammenhenger i naturen.

Bokmål - En tid til å undre seg

I lavvoen er det helt stille. Bålet knitrer i midten av lavvoen og rammer inn roen og atmosfæren. De store barna ligger på hvert sitt reinskinn i en sirkel rundt bålet og lytter til de ulike natur- og dyrelydene som strømmer ut fra de små høyttalerne under hvert reinskinn. En voksen leder barna nesten umerkelig gjennom hvilestunden. Det er en sømløs overgang fra aktivitet til hvile uten at det virker som den voksne styrer og veileder for mye.

Et barn sier spontant at bamsen hans også ligger helt stille og nesten sover i hvilestunden. Kanskje bamsen fikk et myggestikk? En voksen følger opp og spør gutten om det er godt å ligge sånn helt stille og høre på mange forskjellige lyder. Ja, sier gutten. Det er nesten som om det på helt ordentlig er mygg i lavvoen, helt på ordentlig. Det er nesten som det er en hel liten myggfabrikk inne i magen min nå,

sier en voksen og smiler. Men det er ikke helt på ordentlig? sier gutten og ser undrende på den voksnæ.

Et barn som leker utenfor lavvoen, gløtter inn gjennom lavvodøren og er nysgjerrig på hva som skjer der inne? Vi ligger helt stille sammen med masse mygg, vi, sier gutten med bamsen.

Hvis du legger øret mot bakken og ligger helt stille, kan du høre det store, varme reinhjertet banke under jorden. En påminnelse om at vi må ta vare på hverandre og omgivelsene våre. Alt dette har vi bare til låns. Nå er det tid for mat, slik at myggene i «myggfabrikken» får litt mat og drikke. En magisk reise er over og forsvinner med røyken opp i lufta, gjennom den lille åpningen i lavvotaket og ut i universet. Gløtter man opp i taket på lavvoen, så kan den lille åpningen ligne litt på en glorie.

Refleksjonsspørsmål

- Åpner vi opp for filosofiske samtaler med barn? Er vi med på barnas undringsreise?
- Hva er samisk naturfilosofi, og hvordan kommer den til uttrykk i vår barnehage?
- Hva er den samiske måten å tenke læring på? Hvordan fremmer vi den samiske måten å tenke læring på i vår barnehage?

Nynorsk - Ei tid til å undre seg

I lavvoen er det heilt stilt. Bålet knitrar i midten av lavvoen og rammar inn roa og atmosfæren. Dei store barna ligg rundt bålet på kvart sitt reinsdyrskinn og lyttar til dei ulike natur- og dyrelydane som strøymer ut frå dei små høgtalarane under kvart reinsdyrskinn. Ein voksen leier barna nesten umerkeleg gjennom kvilestunda. Det er saumlaus overgang frå aktivitet til kvile utan at det verkar som den vaksne styrer og rettleier for mykje.

Eit barn utbryt spontant at bamsen hans òg ligg heilt still og nesten sov i kvilestunda. Kanskje bamsen fekk myggestikk? Ein vaksen følgjer opp og spør guten om det er godt å liggje sånn heilt i ro og høyre på mange ulike lydar. Ja, seier guten. Det er som om det verkeleg er mygg i lavvoen, heilt på ordentleg. Det er nesten som det er ein heil liten myggfabrikk inni magen min no, seier ein vaksen og smiler. Men ikkje heilt på ordentleg? seier guten og ser undrande på den vaksne.

Eit barn som leikar utanfor, gløttar inn gjennom lavvodøra og er nysgjerrig på kva som skjer der inne? Vi ligg heilt i ro saman med masse mygg, vi, seier guten med bamsen.

Om du legg øyret mot bakken og ligg heilt still, kan du høyre det store, varme reinhjartet banke under jorda. Det minner oss på at vi må ta vare på kvarandre og omgivnadene våre. Alt dette har vi berre til låns. No er det tid for mat, slik at myggane i «myggfabrikken» får litt mat og drikke. Ei magisk reise er over og forsvinn med røyken opp i lufta, gjennom den vesle opninga i lavvotaket og ut i universet. Gløttar ein opp i taket på lavvoen, så kan den vesle opninga likne litt på ein glorie.

Refleksjonsspørsmål

- Opnar vi for filosofiske samtalar med barn? Blir vi med barna på undringsreise?
- Kva er samisk naturfilosofi, og korleis kjem den til uttrykk i vår barnehage?
- Kva er den samiske måten å tenkje læring på? Korleis fremmar vi den samiske måten å tenkje læring på i vår barnehage?

Geavatmuitalus - Áigi imaštallat

Mánáidgárdi galgá earret eará láhčit dili nu ahte mánát ožot mánggabealat luonduvásáhusaid ja muosáhit luonddu stoahkan- ja oahppanarenan. Bargit galget addit mánáide dili ja liibba jearahit, smiehttat ja ráhkadit iežaset čilgehusaid

čuolmmaide, ja oassálastit ságastallamiin dan birra maid leat vásihan ja muosáhan. Bargit galget oainnusindahkat luondufenomenaid ja ovttas mánáiguin smiehttat luonduu čatnosiid birra.

Lávus lea áibbas jaska. Gasku ruošká dolla ja fátmmasta mášu ja miellalági. Stuora mánát vealládit iešguđet duolji alde dola birra ja guldalit iešguđetlágan luondu- ja elliidjienaid mat gullojít dain unna skájanaččain mat leat juohke duolji vuolde. Okta rávisolmmoš jođiha mánáid vuoiňjastanbottus nu ahte eai bálljo fuomáš ge. Manná njuovžilit aktivitehtas vuoiňjasteapmái nu ahte rávisolmmoš ii oro stivreme ja neavvume beare olu.

Okta mánná dadjá spontánalaččat ahte su guovža maid veallá áibbas jaska ja measta oađđá vuoiňjastanbottus. Soitá čuoika čuggen guovža? Rávisolmmoš čuovvola ja jearrá lea go buorre ná veallat áibbas jaska ja guldalit iešguđetlágan jienaid. Juo, dadjá bártnáš. Lea dego livčče albma duođas dievva čuoikkat lávus, albma duođas. Lea dego livččii olles čuoikafabrikkja mu čoavjjis dál, dadjá okta rávisolmmoš ja moddje. Muhto ii leat fal albma duođas? dadjá bártnáš ja geahččá imaštallamiin rávisolbmui.

Okta mánná mii lea stoahkame olggobealde lávu, guovlala sisa uvssotrágge ja háliida diehtit mii doppe siste dáhpáhuvvá? Mii han veallat áibbas jaska ovttas čuoikačcorragiin, dadjá bártnáš mas dat guovža lea.

Jus bijat beallji eatnama vuostá ja veallat áibbas jaska, de sáhtát gullat stuora, liegga bohccováimmu ravkime eatnan vuolde. Muittuha min áimmahuššat guhtet guimmiideamet ja min birrasa. Buot lea midjiide dušše luoikkasin. Dál lea borranáigi, nu ahte čuoikkat "čuoikafabrikkas" ožot veaháš borramuša ja juhkamuša. Magihkalaš mátki lea loahpahuvvon ja manná suova mielde reahpenráigerágge ja jávká áibmui. Jus mii geahčestit reahpenráigái, de sáhttá dat veaháš sulastahttit suonjargierddu.

Smiehttanjearaldagat

- Leat go mii rahpasat filosofijalaš ságastallamiidda mánáiguin? Leat go mii mielde mánáid imaštallanmátkkis?
- Mii lea sámi luondufilosofija, ja movt dat boahtá ovdan min mánáidgárddis?

- Movo lea sámi jurddašanvuohki oahppama dáfus? Movo mii ovdánahttit sámi jurddašanvuogi oahppama ektui min mánáidgárddis?

Soptsese aarkebiejjeste - Aejkie ussjedidh

Maanagierte edtja gaskem jeatjah sjiehteladtedh guktie maanah maehtieh åadtjodh gelliengierts eatnemedååjresh jih eatnemem dååjrehtidh sijjine gusnie stååkedieh jih lierieh. Barkijh edtjieh maanide vedtedh aejkiem jih sjiekem gihtjedh, ussjedidh jih jijtje buerkiestimmieh darjodh dáriesmoeride, jih soptsestalledh dan bijre maam dååjreme jih dååjrehttamme. Barkijh edtjieh eatnemefenomeenh vååjnesasse buektedh jih maanajgumie ussjedidh ektievoetide eatnamisnie.

Låavth-gåetesne eevre sjeavohth. Dålle buala aernesne jih raeffie lea. Dah stoerre maanah dueljine liegkedeminie aernien bijre jih goltelieh dejtie ovmessie eatneme- jih juvretjoejh mah govloes destie ohtje lovteristie mah dueljiej nuelesne. Geerve almetje soejmilaakan maanide lijrehtidh liegkedimmie-bodten. Dah darjoemistie liegkesasse juhtieh jih ij leah guktie geerve almetje stuvrie jih bikhkede fer jijnje.

Maana rætnoe jeahta Sov baarnetje aaj eevre stille jih mahte nahkesti liegkedimmie-bodten. Kaanne tjoehkhe baarnetjem skorpi? Geerve almetje baerniem gihtjie jis hijven naemhtie årrodh jih gellie ovmessie tjoehj goltelidh. Jaavoe, baernie jeahta. Díhte mahte goh ellies onne tjoehkfabrikhe mov tjåejjesne daelie, geerve almetje jeahta jih mujjehte. Men ij leah goh riektes jih saatnan? Baernie jeahta jih funterden almetjasse vuartesje.

Maana låavtegen ålkoelisnie stååkede, låavthgåetien sijse vijlele, jih lea tjetskehke maam dan sisnie deahpede? Mijjieg eevre stille veeledibie jijnjh tjoehkigumie, baernie jeahta gie bearnetjem åtna.

Jis datne bieljiem eatnamasse biejh, jih årroeh eevre stille, maahtah dam stoerre, baahkes baahsegem goltelidh mij eatnemen nuelesne jievkehte. Måjhtajahta mijjieg tjoerebe sinsitniem jih mijjen byresem geehtedidh. Mijjieg ajve gaajhkem löönebe. Daelie tijje bårredh, guktie tjoehkhk "tjoehkfabrikhesne" åadtjoeh beapmoeh. Akte magijen feeleme orreje jih haajpane soevine aajmosne, riehpene tñrrh jih olkese univeersese. Jis vijlele bæjjese låavthgåetesne, maahta riehpene

vååjnedith goh glovrijem.

Refleksjovnegyhtjelassh

- Rihpestibie mijjieg filosofijen soptsestallemh maanajgumie? Libie meatan maanaj ussjedimmiefeelemisnie?
- Mij lea saemien eatnemefilosofije, jih guktie díhte vååjnoes mijjen maanagiertesne?
- Mij lea dan saemien vuekie lieredh? Guktie mijjieg dam saemien vuekiem lieredh evtiedidh mijjen maanagiertesne

Praksisfortelling: Et møte

Barnehagen skal blant annet legge til rette for progresjon gjennom valg av pedagogisk innhold, arbeidsmåter, leker, materialer og utforming av fysisk miljø. Her er et eksempel fra en samisk barnehage som kan inspirere andre barnehager i dette arbeidet.

Bokmål - Et møte

Hva er det som lyser så innbydende og fint i kroken på avdelingen til de yngste barna? Så magisk og tiltrekkende sansehulen er! Nysgjerrige, men forsiktige stimler barna sammen rundt sansehulen som har dukket opp. Kanskje lurer sansehulen på om den får tillatelse til å være på avdelingen?

Går vi nærmere, ser det nesten ut som et «tusen og én natt-telt». Det er nesten som vi ser for oss Aladdin sveve på en samisk stjernehimmel over hulen. Barna kjenner på det myke silkestoffet blandet med det grove lyse stoffet. Taket er pyntet med lyskjegler og lysende stjerner omkranset av et gjennomsiktig silkestoff. Det er lag på lag med glitterstoff, og ser vi godt etter, oppdager vi små blinkende speil i stoffet som sender solstråler ut i rommet. Inni speilene ser vi ansiktene til alle barna på avdelingen.

En voksen kryper inn i sansehulen sammen med et barn. Sammen betrakter de hulen innvendig. Slik et fint samspill mellom det kjente og det ukjente! Veggene er pyntet med garvet reinskinn og et mykt lite, hvitt kaninskinn. Den lille jenta legger kinnet mot det myke kaninskinnet et øyeblikk.

Å, der rett foran oss er det jo bilder av reven, isbjørnen, ulven og reinsdyret. Den lille jenta går bort til bildet av reven, stryker på det og sier med entusiasme og gjenkjennelse: *rieban*, rev. Hun peker på øynene, ørene og sanser med hendene, på den måten kroppsliggjør hun møtet med reven. Flere barn kommer til og vil inn i sansehulen. Barna betrakter dyrebildene, og spontant lyder reinsdyrjoiken som en slags ærbødig hilser til dyrene. Sansehulen har gitt næring til barnas lek resten av dagen. Hvis noen lurer på om sansehulen fikk tillatelse til å bli stående der, så er svaret et rungende ja.

Refleksjonsspørsmål

- På hvilken måte tilpasser vi tradisjonskunnskap til en ny og moderne tid?
- Hva er samiske verdier?
- Hvordan jobber vi med å gjøre de yngste kjent med samiske verdier, og på hvilken måte kommer dette til uttrykk i vår barnehage?
- Hvordan legger vi til rette for at barna skal få opplevelser som berører kropp og sjel?

Nynorsk - Eit møte

Kva er det som lyser så innbydande og fint i kroken på avdelinga til dei yngste barna? Så trolsk og tiltrekkjande sansehòla er! Nysgjerrige, men varsame stimlar barna saman rundt sansehòla som har dukka opp. Kanskje lurer sansehòla på om ho får lov å bli verande på avdelinga?

Går vi nærmare, ser det nesten ut som eit «tusen og éi natt-telt». Det er nesten så vi

ser for oss Aladdin sveve på ein samisk stjernehimmel over hòla. Barna kjenner på det mjuke silkestoffet blanda med grovt lyst stoff. Taket er pynta med lyskjegler og lysande stjerner som er omkransa av eit gjennomsiktig silkestoff. Det er lag på lag med glitterstoff, og ser vi nøye etter, oppdagar vi små blinkande speglar i stoffet som sender solstrålar ut i rommet. Inni speglane ser vi ansikta til alle barna på avdelinga.

Ein vaksen kryp inn i sansehòla saman med eit barn. Saman ser dei på hòla innvendig. Så fint samspel mellom det kjende og det ukjende! Veggene er pynta med garva reinsdyrskinn og eit mjukt lite, kvitt kaninskinn. Den vesle jenta legg kinnet mot det mjuke kaninskinnet ein augeblink.

Å, rett framfor oss er det biletet av reven, isbjørnen, ulven og reinsdyret! Den vesle jenta går bort til biletet av reven, stryk på det og seier frydefullt og gjenkjennande: *rieban*, rev. Ho peiker på auga, øyra og sansar med hendene. På den måten gjer ho dette til eit kroppsleg møte med reven. Fleire barn kjem til og vil inn i sansehòla. Barna ser på dyrebileta, og spontant lyder reinsdyrjoiken som ei slags ærbødig helsing til dyra. Sansehòla har gitt barna næring til ny leik resten av dagen. Om nokon lurar på om sansehòla fekk lov til å bli ståande på avdelinga, så er svaret eit rungande ja.

Refleksjonsspørsmål

- På kva måte tilpassar vi tradisjonskunnskap til ei ny og moderne tid?
- Kva er samiske verdiar?
- Korleis jobbar vi med å gjere dei yngste kjende med samiske verdiar, og på kva måte kjem det til uttrykk i vår barnehage?
- Korleis legg vi til rette for at barna skal få opplevingar som rører kropp og sjel?

Geavatmualus - Deaivvadeapmi

Mánáidgárdi galgá earret eará láhčit dili progrešuvdnii go vállje pedagogalaš sisdoalu, bargovugiid, stohkosiid, materálaid ja fysalaš birrasa hábmema. Dá lea ovdamearka muhtin sámi mánáidgárddis mii sáhttá movttiidahttit eará mánáidgárddiid dán barggus.

Mii lea mii čuovgá nu geasuhanlákai ja čábbát unnimus mánáid ossodagas? Nu magihkalaš ja geasuheaddji dovddabiedju lea šaddan! Diehtoáŋgirit, muhto várrogasat čoahkkaniit mánát dovddabieju birra mii lea ihtán. Soaitá dovddabiedju jearrame oažju go lobi leahkit ossodagas?

Jus mii mannat lagabui, de orro oaidnit dego "duhát ja ovta ija-tealta". Mii orrot dego oaidnime Aladdina sattáhallame sámi nástealmmis bieju bajábealde. Mánát njávkkadit litna silkediŋga seaguhuvvon roavva čuvges diŋgäin. Dáhkki lea hervejuvvon čuovgageailliuiguin ja čuovgi násttiiguin maid birra lea čađačuovgi silkediŋga. Muoidodiŋga lea badjálaga, ja jus mii geahččat dárkilit, fuomášit smávva speadjalaččaid mat šelgot ja sáddejit beaivesuotnjariid olggos latnji. Speadjaliin oidnojit buot ossodaga mánáid ámadeajut.

Okta rávisolmmoš suotnjá dovddabidjui ovttain mánáin. Soai geahčadeaba bieju siskkobealde. Nu buorre ovttasdoaibman gaskal dan mii lea oahpis ja dan mii lea amas! Seainnit leat hervejuvvon dikšojuvvon dulljiiguin ja ovttain unna litna vilges njoammelnáhkiin. Nieiddaš bidjaleastá muođu litna njoammelnáhki vuostá.

Vuoi, die ovddabealde munno lea riebana, jiekŋaguovža, gumppe ja bohcco govva. Nieiddaš manná riebana gova lusa, njávkkada dan ja dadjá ealljárvuođain ja dovdámiin: rieban. Son čujuha čalmmiide, beljiide ja dovdá gieđaiguin, ja nu albman dahká deaivvadeami riebaniin. Eambbo mánát bohtet ja áigot sisa dovddabidjui. Mánát gehččet elliid goväid, ja spontánalaččat gullo bohccoluhti dego juogalágan gudnijahttin dearyvuhta ellide. Dovddabiedju lea addán biepmu mánáid stoahkamii loahpa dan beaivvis. Jus oktage jurddaša beasai go dovddabiedju leat doppe, de lea vástádus čielga juo.

Smiehttanjearaldagat

- Mainna lájiin heivehit mii árbevirolašmáhtu ođđa ja ođđaáigásaš áigái?

- Mat leat sámi árvvut?
- Mainna lágiin bargat vai nuoramus mánát oahpásnuvvet sámi árvviguvin, ja movt boahtá dát ovdan min mánáidgárddis?
- Movt mii láhčit dili dasa ahte mánát galget oažžut vásihuusaid mat gusket gorudii ja sillui?

Soptsese aarkebiejjest - Gaavnedimmie

Maanagierte edtja gaskem jeatjah sjiehteladtedh progresjovnese veeljemen tjirrh pedagogihken sisvege, barkoevuekieh, stååkedimmieh, materijaalh jih guktie fysiskem byresem hammoedidh. Daesnie vuesiehtimmie saemien maanagierte teste mij maahtah mubpieh maanagierth skreejredh dennie barksne.

Mij lea díhete mij tjuavka dan tjaebpies roenesne nööremes maanaj goevtesisnie? Dan magijen jih gieltegs saansesijjie lea! Tjetskehke, men dåajmijeslaakan maanah tjåanghkenieh saansesijjen bijre mij dååjroe. Kaanne saansesijjie funterde jis díhete åådtje goevtesisnie årrodh?

Jis mijjieg lihkebe geatskanibie, mahte vååjnoes goh "tåvsene jih akte jijje-teeltem". Mijjieg mahte maehtebe Aladdinem vuejnedh såajtole saemien naestieelmesne sijjen aatsolen. Maanah silketyjjem doehtehtieh pleenteme kruepies jovje tyjjine. Tahtjoe rïeselgamme tjoevkesigumie jih tjuavkeds naestieh mej bijre silketyjjh. Desnie gelliengierts glitteretyjeste, jih jis eensilaakan giehtjedh, aajhtsebe ohtje tjuavkeds speejjelh tyjjesne mejstie biejjiegjehehts tjiéhtjelasse. Speejjelisnie mijjieg vuejnebe goevtesen gaajhkh maanaj ååredæjjah.

Geerve almetje saansesäjjan sijse goegkerde maanan ektesne. Ektesne dah sijjiem vuartasjieg. Naemhtie tjaebpies ektievoete damtoes jih ammes gaskem! Viedtjh leah rïeselgamme sistine jih myövhkes, ohtje kanijnedueljine. Díhete nyötjetje searomem beaja dan myövhkes kanijnedualjan åenehks bodte.

Å, desnie mijjen uvte guvvieh, riepie, jiengebierne, siejpe jih bovtse. Nyötjetje gåvvan vaadtsa gusnie riepie, dam deehkehte jih iedtjeles jeahta: riepie. Díhete tjelmide,

bieljide tjuvtjede jih damta gietigujmie, dennie vukine dīhte gaavnedimmie riepine kråahpine damtedh. Jienebh maanah båetieh jih sijhtieh saansesijen sijse. Maanah juvreguvvide vuartasjidh, jih dallegh bovtsevueliem govloes goh heevehtimmiem juvride. Saansesijjie lea vadteme skreejremem maanaj stååkedæmman daan biejjen. Jis naan funterde jis saansesijjie åådtje desnie årrodh, dellie dīhte vaestiedasse jaavoe.

Refleksjovnegyhtjelassh

- Man vukie mijjieh aerpievukien maahtoem orre jih dajpeli aajkan sjiehteladtebe?
- Mah leah saemien vierhtieh?
- Guktie barkebe guktie nööremes maanah saemien vierhtieh daejrieh, jih man vukine dīhte vååjnoe mijjen maanagiertesne?
- Guktie sjiehteladtebe guktie maanah edtjieh åadtjodh dåårehtidh maam akt mij dovne kråahpem jih sealoom doehtehtidh?

Praksisfortelling: Lek og fellesskap

Personalet i barnehagen skal bidra til at språklig mangfold blir en berikelse for hele barnegruppen, og samtidig aktivt fremme og utvikle barnas norsk-/samiskspråklige kompetanse. Barn i samiske barnehager skal få mulighet til å bidra og medvirke på sitt eget språk. Barnehagen skal gi felles erfaringer og synliggjøre verdien av fellesskap. Barna skal få leke og utfolde skaperglede, undring og utforskertrang.

Lek og fellesskap - bokmål

En, to, tre (*Okta, guokte, golmma*). Så gøy å hoppe i sølepytter, se at vannet blander seg med sanden og blir til en suppe (*målli*). Forsiktig, forsiktig løfter to barn bøtta med suppe over i sandkassa hvor de andre barna leker. Det er travel aktivitet i sandkassa, og samarbeidet ser ut til å gli på en god måte. Alle bidrar til fellesskapet

og passer på at ingen blir glemt. «Er ikke middagen snart klar?» spør den eldste av jentene (*nieiddain*). «Ikke ennå, jeg må bare drysse litt krydder over», sier gutten (*ganda*) og liksom snuser inn lukten av deilig middag. Barna (*mànàt*) samler vennene sine rundt «bålet» (*dolla*) og sitter sammen i sandkassa.

«Se! Hva er det som beveger seg borte ved bjørketreet?» sier en gutt (*ganda*) på fire år. «Er det et dyr?» «Det er en magisk rein (*boazu*)», sier barna i kor. Kanskje den vil komme og spise suppe (*màlli*) sammen med oss? «Mø! Jeg er ikke noen rein», svarer dyret. «Er du ikke?» «Nei, jeg er ei ku (*gussa*). Vi kuer har horn, reiner har gevir. Og fra oss kuer får dere melk (*mielki*). Vil dere ha melk til middagen?» «Ja, gjerne», svarer barna entusiastisk. Det var akkurat melk vi manglet. «Ha det bra, ku (*Mana dearvan*).» Barna ler og fryder seg og fortsetter leken med sand og vann i sandkassa.

Okta, guokte, golmma man somà. En, to, tre, så gøy.

Refleksjonsspørsmål

- Hvordan kan du som voksen trekke inn samiske ord og begreper i barnas lek?
- Det er viktig at barna føler at deres bidrag i gruppa er verdifullt, og at de kan og klarer noe. Hvordan legger vi voksne til rette for at barna skal forstå hva det innebærer å være en del av fellesskapet? Hvordan lærer vi dem å kunne sette egne behov til side til fordel for fellesskapet?
- Hvordan kan du som voksen legge til rette for lek og samspill med mål om å skape et godt fellesskap hvor alle har en viktig rolle?

Leik og fellesskap - nynorsk

Ein, to, tre (*Okta, guokte, golmma*). Så moro å hoppe i vasspyttar, sjå at vatnet blandar seg med sanden og blir til ei suppe (*màlli*). Varsamt, varsamt løftar to barn bøtta med suppe over i sandkassa der dei andre barna leikar. Det er travel aktivitet i sandkassa, og samarbeidet ser ut til å gli på ein god måte. Alle medverkar til fellesskapet og passar på at ingen blir gløymde. «Er ikkje middagen snart klar?» spør den eldste av jentene (*nieiddain*). «Ikkje enno, eg må berre strø litt krydder over», seier guten (*ganda*) og liksom snusar inn lukta av nydeleg middag. Barna (*mànàt*) samlar vennene sine rundt «bålet» (*dolla*) og sit saman i sandkassa.

«Sjå! Kva er det som rører seg borte ved bjørketreet?» seier ein gut (*ganda*) på fire år. «Er det eit dyr?» «Det er ein magisk rein (*boazu*)», seier barna i kor. Kanskje han vil komme og ete suppe (*màlli*) saman med oss? «Mø! Eg er ikkje ein rein», svarer dyret. «Er du ikkje?» «Nei, eg er ei ku (*gussa*). Vi kyr har horn, reinar har gevir. Og frå oss kyr får de mjølk (*mielki*). Vil de ha mjølk til middagen?» «Ja, gjerne», svarer barna entusiastisk. Det var akkurat mjølk vi mangla. «Ha det bra, ku (*Mana dearvan*).» Barna ler og frydar seg og held fram leiken med sand og vatn i sandkassa.

Okta, guokte, golmma man somà. Ein, to, tre, så moro.

Refleksjonsspørsmål

- Korleis kan du som voksen trekke inn samiske ord og omgrep i leiken til barna?
- Det er viktig at barna kjenner at deira bidrag i gruppa er verdifullt, og at dei kan og klarer noko. Korleis legg vi voksne til rette for at barna skal forstå kva det inneber å vere ein del av fellesskapet? Korleis lærer vi dei å kunne setje eigne behov til side til fordel for fellesskapet?
- Korleis kan du som voksen leggje til rette for leik og samspel med mål om å skape eit godt fellesskap der alle har ei viktig rolle?

Geavatmuitalus - Stoahkan ja searvevuohta

Mánáidgárddi bargit galget váikkuhit dasa ahte gielalaš girjáivuohta šaddá riggodahkan olles mánnájovkui, ja seammás aktiivvalaččat ovddidit ja ovdánahttit mánáid dárogiel-/sámegielgealbbu. Mánát sámi mánáidgárddiin galget oažut vejolašvuoda leat mielde ja váikkuhit iežaset gillii. Mánáidgárdi galgá addit oktasaš vásihusaid ja oainnusindahkat searvevuoda árvvu. Mánát galget beassat stoahkat ja geavahit hutkanilu, imaštallama ja suokkardanhálu.

Okta, guokte, golbma. Man somá njuikkodit ládduin, geahččat go čáhci seahkana sádduin ja šaddá mállin. Várrogasat, várrogasat guokte máná bajideaba mállespánnja sáddogássii gos dat eará mánát stohket. Sáttagássas lea hušša, ja ovttasbargu orro manname bures. Buohkat leat mielde searvevuodas ja váruhit ahte ii oktage vajálduvvo. "ligo mális leat fargga gárvvis?" jearrá boarráseamos nieiddain. "li vuos, mun ferten vuos botkuhit máistagiid", dadjá bártnáš ja dego susttaša njálgga máleshája. Mánát čohkkejit buohkaid "dola" birra ja čohkkájít ovttas sáttagássas.

"Gea! Mii bat die lihkada soagi luhtte?" dadjá njealjejahkásaš bártnáš. "Lea go ealli?" "Lea magikhalaš boazu", dadjet mánát oktii njálmmiid. Soaitá háliidit boahtit ja gazzat máli min fárus? "Mø! Mun in leat boazu", vástida ealli. "It leat?" "In, mun lean gussa. Mis gusain leat čoarvvit, bohccuin leat čorvošat. Ja mis gusain oažubehtet mielkki. Áigubehtet go mielkki mállásii?" "Juo, áinnas, vástidit mánát ealljárvuođain. Lei juste mielki mii mis váillui. "Mana dearvan, gussa" Mánát boagustit ja iluin jotket stoahkat sádduiguin ja čáziin sáttagássas.

Okta, guokte, golbma, man somá.

Smiehttanjearaldagat

- Movt sahtát don gii leat rávisolmmoš geavahit sámegielsániid ja doahpagiid mánáid stoahkamis?
- Lea deatalaš mánáide dovdat ahte sin doaibma joavkkus lea mávssolaš, ja ahte sii máhttet juoidá ja birgejít. Mainna lágiin

Iáhčit mii rávisolbmot dili nu ahte mánát áddejít maid dat mielddisbuktá leat oassi searvevuodas? Movt mii oahpahit sidjiide bidjat searvevuoda ovdalii iežaset dárbbuid?

- Mainna lágiin sáhtát don gii leat rávisolmmoš Iáhčit dili stoahkamii ja ovttasdoaibmamii man ulbmil lea oažut buori searvevuoda gos buohkain lea deatalaš rolla?

Soptsese aarkebiejjeste - Stååkedimmie jih ektievoete

Barkijh maanagiertesne edtjies meatan årrodh gieleldh gellievoetem sjædta ræjhkoesvoetem abpe maanadåahkan, jih seamma aejkien iedtjeles skreejredh jih evtiedidh maanaj daaroen-/saemiengieleldh maahtoem. Maanah saemien maanagiertine edtjies nuepiem åadtjodh meatan årrodh dej jijtje gielesne. Maanagierte edtja ektie dååjrehtimmieh vedtedh jih vierhiem ektievoeteste vååjnoes darjodh. Maanah edtjies åadtjodh stååkedidh jih skaepiedimmieaavoem, funterdimmieh jih goerehtimmieh evtiedidh.

Akte, göökte, golme. Dan soe luste ruvveskisnie njulhtjedh, vuejnedh guktie tjaetsie saedtine pleentie jih joptsem sjædta. Soejmi, soejmi göökte maanah joptsebaehoem lutnjieh saedtiekaassese gusnie dah mubpieh maanah stååkedieh. Dah iedtjeles saedtiekaassesne berkieh, jih hijvenlaakan laavenjostoeh. Gaajhkh ektievoetesne meatan jih geehtedieh guktie ij oktegh sjædta åajaldehtedh, "Ij leah gaskebeapmoeh ennje riejries" båarasommes njejstige gihtjie. "Ij ennje, tjoerem ajve seejedh ohtje krodterh dan nille", baernie jeahta jih hopsoe destie njaelkies beapmoste. Maanah dej voelph dållen bijre tjöönghkieh jih ektesne saedtiekaassesne tjahkasjeh.

"Vuejnh! Mij díhle svihtjeminie såekien lihke" baernie jeahta gie njieljie jaepien båeries. "Díhle juvre? Díhle magijen bovtse", maanah jiehtieh. Kaanne díhle sæjhta båetedh jih maalestahkem mijjine bárredh? "Mø! Im manne leah bovtse", juvre vaestede. "Ih datne leah?" "Ijje, manne team govse. Mijen vuernie, bovtsen tjåervie. Jih mijjeste govsijste åadtjoeh mielhkiem. Sijhtede mielhkiem beapmose?" "Jaavoe, dam sijhabe", maanah iedtjeles vaestiedieh. Díhle lij mielhkie maam mijjese faatoes. "Utnieh hijven, govse." Maanah föörhkedieh jih lustestalledh jih

saedtine jih tjaetsine stååkedieh.

Akte, göökte, golme man luste.

Refleksjovnegyhtjelassh

- Guktie maahtah geerve almetjinie nuhtjedh saemien baakoeħ jih diejvesh maanaj stååkedimmesne?
- Dihħte vihkeles maanah demtiegħi dej vieħkiem dāehħesne lea dovres, jih dah maeħtieħ jih buktieħtieħ maam akt darjodh. Guktie mijjieħ geerve almetjh sjieħteladtebe guktie maanah edtjieg guarkedh guktie bielie ektievoetesne ārrodh? Guktie mijjieħ dejtie liereħtibie ektievoeten daerpiesvoeth dej jiġtje daerpiesvoeti sæjjan biejjedh?
- Guktie maahtah geerve almetjinie sjieħteladtedh stååkedæmman jih mubpiegħejmie ārrodh mej ulmieħ buerie ektievoetem sjugniedidh gusnie gaajhkh vihkeles råallam utnieħ?

Praksisfortelling: Naturen inviterer oss ut på tur

Barnehagen skal bidra til at barna blir glade i naturen og får erfaringer med naturen som fremmer evnen til å orientere seg og oppholde seg i naturen til ulike årstider. Samiske barnehager skal bygge på en samisk forståelse av naturen og bidra til at barna kan leve i harmoni med naturen, nyttiggjøre seg og høste av naturen og utvikle respekt for naturfenomener.

Naturen inviterer oss ut på tur - bokmål

«Steinene er like gamle (*boarrásat*) som jorda (*eana*), uendelig mye eldre enn mennesker, planter og dyr», forteller den voksne mens vi går tur. «Er det sant?» spør ei jente på fem år. Den voksne følger opp med et nytt spørsmål: «Kan vi forestille oss at det finnes steiner her som har ligget på jorda i millioner av år, og noen som

til og med har falt ned fra verdensrommet?» Oi, det var stort å tenke på. Har vi usynlige hjelbere (*oaidnemeahttun*) med oss på turen (*måtkis*)? «Lederreinen» (*Láidestanheargi*) fører an og viser vei.

Omgivelsene (*biras*) vi vandrer i, forbereder (*rähkkanit*) seg på et skifte, en av disse fine, skjøre overgangene i naturen. Den voksne undrer seg sammen med barna: «Kan dere merke endringene i naturen? Treet spør om vi vil klemme rundt trestammen, eller kanskje klatre i det. Jenta (*nieida*) på fem år sier: «Men trærne kan vel ikke snakke?» Den voksne sier at vi må øve oss på å forstå det naturen prøver å fortelle oss mennesker. Vi skal ha respekt (*Årvus atnit*) for naturen. Vi må øve oss på å ta vare på naturen: steinene, røttene, trærne, blomstene, bærene og dyra. Vi samler sammen tingene våre, rydder stedet og bållassen (*arran*) og takker (*giitit*) for at vi fikk være her i dag.

Refleksjonsspørsmål

- Hvordan kan vi forklare «den samiske aktiviteten» i naturen for barna?
- Hvordan kan vi voksne filosofere sammen med barn om bærekraftig utvikling?
- Hvordan kan vi bruke barnas og foreldrenes kulturelle bakgrunn som ressurs i barnehagen?

Naturen inviterer oss ut på tur - nynorsk

«Steinane er like gamle (*boarrásat*) som jorda (*eana*), uendeleg mykje eldre enn menneske, plantar og dyr», fortel den voksne mens vi går tur. «Er det sant?» spør ei jente på fem år. Den voksne følgjer opp med eit nytt spørsmål: «Kan vi førestille oss at det finst steinar her som har lege på jorda i millionar av år, og nokre som til og med har falle ned frå verdsrommet?» Oi, det var stort å tenkje på. Har vi usynlege hjelparar (*oaidnemeahttun*) med oss på turen (*måtkis*)? «Leiarreinen» (*Láidestanheargi*) fører an og viser veg.

Omgivnadene (*biras*) vi vandrar i, førebur (*råhkkanit*) seg på eit skifte, ein av desse fine, skjøre overgangane i naturen. Den vaksne undrar seg saman med barna: «Kan de merke endringane i naturen? Treet spør om vi vil klemme rundt trestammen, eller kanskje klatre i det. Jenta (*nieida*) på fem år seier: «Men trea kan vel ikkje snakke?» Den vaksne seier at vi må øve oss på å forstå det naturen prøver å fortelje oss menneske. Vi skal ha respekt (*Årvus atnit*) for naturen. Vi må øve oss på å ta vare på naturen: steinane, røtene, trea, blomstrane, bæra og dyra. Vi samlar saman tinga våre, ryddar staden og bållassen (*arran*) og takkar (*giitit*) for at vi fekk vere her i dag.

Refleksjonsspørsmål

- Korleis kan vi forklare «den samiske aktiviteten» i naturen for barna?
- Korleis kan vi vaksne filosofere saman med barn om berekraftig utvikling?
- Korleis kan vi bruke den kulturelle bakgrunnen til barna og foreldra som ressurs i barnehagen?

Geavatmuitalus - Luondu hástá min olggos

Mánáidgárdi galgá váikkuhit dasa ahte mánát ovdánahttet luonduilu ja ožtot muosáhusaid mat ovddidit dáiddu dádjadit ja birget luonddus iešguđet jagiáiggiin. Sámi mánáidgárddit galget huksejuvpon sámi luonduipmárdusa ala ja leat mielde dasa ahte mánáid eallin ja doaimmat heivejit lundai, ja ahte sáhttet ávkkástallat luonddus ja ovdánahttit luondufenomenaid áktema.

"Geadggit leat liikka boarrásat go eana, olu boarraseappot go olbmot, šattut ja eallit", muitala rávisolmmoš go leat vázzime. "Lea go duohtha?" jearrá viðajahkásaš nieiddaš. Rávisolmmoš čuovvola ođđa jearaldagain: "Sáhttit go mii jurddašit ahte gávdnojít geadggit mat leat leamaš dás eatnamis miljovnnaid jagiid, ja muhtimat mat leat gahčan vulos máilmáiavus?" Vuoi, lea olu dan jurddašit. Leat go mis oaidnemeahttun veahkit mielde mátkkis? Láidestanheargi láidesta ja čájeha geainnu.

Biras gos mii vánddardit ráhkkana molsašupmái, ovtaa dain fiinna, rašes rievdamii luonddus. Rávisolmmoš imaštallá ovttas mánáiguin: "Merkebehtet go rievdamii luonddus? Soahki jearrá áigut go mii dollet su máddaga birra ja buorrestit su, dahje gizzut. Viðajahkásaš nieiddas dadjá: "Sáhttet bat soagit hupmat?" Rávisolmmoš dadjá ahte mii fertet hárjehallat ipmirdit dan maid luondu viggá muitalit midjiide olbmuide. Mii galgat árvvus atnit luonddu. Mii galgat hárjehallat váldit vára luonddus: geđggiin, ruohtasiin, muorain, liđiin, murijiin ja elliin. Mii čohkket iežamet biergasiid, čorget saji ja árrana ja giitit go beasaimet leat dás odne.

Smiehttanjearaldagat

- Mainna lágiin sáhttit čilget mánáide "sámi aktivitehta" luonddus?
- Mainna lágiin sáhttit mii rávisolbmot filosoferet ovttas mánáiguin guoddevaš ovdáneami birra?
- Mainna lágiin sáhttit geavahit mánáid ja vánhemiid kultuvrralaš duogáža resursan mánáidgárddis?

Soptsese aarkebiejjeste - Eatneme mijjem böörie olkese

Maanagierte edtja meatan árrodh maanah eatnemem lyjhkoeh jíh dååjrehtidh eatnamisnie mestie vuekiem evtiedidh daejredh gusnie leah jíh eatnamisnie árrodh ovmessie jaepieboelhkine. Saemien maanagiérth edtjieh saemien eatneme-

goerkesen nille bigkedh jih meatan årrodh guktie maanah maehtieh eatnemen ektesne jieledh, eatnamisnie jieledh jih eatnemefenomeenh krööhkestidh.

"Baalkah leah seamma båries goh eatneme, båarasåbpoe almetjistie, sjædtojste jih juvrioste" geerve almetje sopteste mearan vaedtsieminie. "Saatnan?" vijhte jaepien båries njejte jeahta. Geerve almetje orre gyhtjelassem gihtjie: "Maehtebe ussjedidh daesnie gierkieh mah leah jáartesne orreme millijovnh jaepieh, jih naan mij leah elmeste våålese gahtjeme?" Vuj, díhre lij stoerre åssjelle. Utnebe aelieh meatan fealadimmesne? "Gaavalohke" geajnoem vuesehte.

Byjresh gusnie vaedtsebe, ryøjredieh målsoemasse, akte dejstie tjaebpies målsoemidie eatnamisnie. Díhre geerve maanajgumie ussjede: "Maehtede dijjieh målsomh eatnamisnie vuejnedh? Moere gihtjie jis maehtebe dam faerhmiestidh, jallh kaanne bæjje goegkerdidh. Vijten jaepien båries njejte jeahta: "Mohte moerh eah maehtieh soptestidh?" Geerve jeatha mijjeh tjoerebe haarjanidh guarkedh maam eatneme voejhkele mijjese almetjidie jiehtedh. Mijjeh edtjebe eatnemem krööhkestidh. Mijjeh tjoerebe haarjanidh eatnemem vaarjelidh: gierkieh, roehrtsh, moerh, sjædtoeh, muerjeh jih juvrh. Mijjeh mijjen tjåenieh tjöönghkedh, sijjiem jih aerniem sjeakodh jih gjijtedh mijjeh daesnie daan biejjien orreme.

Refleksjovnegyhtjelassh

- Guktie maehtebe buerkiestidh "dihre saemien darjome" eatnamisnie maanide?
- Guktie maehtebe mijjeh geerve almetjh maanajgumie ussjedidh monnehke evtiedimmien bijre?
- Guktie maehtebe maanaj jih eejhtegi kulturellen våaromem nuhtjedh vierhtine maanagiertesne?

Praksisfortellingene er utarbeidet i samarbeid med Cizás samiske barnehage.